

Euroopa Liidu
Nõukogu

Brüssel, 14. detsember 2021
(OR. en)

15033/21

ELARG 97
COWEB 169

MENETLUSE TULEMUS

Saatja:	Nõukogu peasekretariaat
Saaja:	Delegatsioonid
Eelmise dok nr:	14862/21
Komisjoni dok nr:	COM(2021) 644 final
Teema:	LAIENEMINE NING STABILISEERIMIS- JA ASSOTSIEERIMISPROTSESS – Nõukogu järeldused

Delegatsioonidele edastatakse lisas nõukogu järeldused laienemise ning stabiliseerimis- ja assotsieerimisprotsessi kohta, mille nõukogu kiitis heaks 14. detsembril 2021.

**NÕUKOGU JÄRELDUSED LAIENEMISE NING STABILISEERIMIS- JA
ASSOTSIEERIMISPROTSESSI KOHTA**

1. Nõukogu võtab hoolikalt teadmiseks ELi laienemispoliitikat käsitleva 19. oktoobri 2021. aasta komisjoni teatise ning Montenegrot, Serbiat, Türgit, Põhja-Makedoonia Vabariiki, Albaaniat, Bosniat ja Hertsegoviinat ning Kosovot* käsitlevad aruanded.
2. COVID-19 kriisil on jätkuvalt tõsine negatiivne mõju meie ühiskonnale ja majandusele. Pandeemia on toonud esile üksmeelse tegutsemise ja ühiste probleemide koos lahendamise vajalikkuse ja eelised. Tuletades meelde juba antud toetuse enneolematut mastaapi ja ulatust, on EL jätkuvalt pühendunud selle koostöö ja koordineerimise jätkamisele, samuti sellele, et veelgi parandada juurdepääsu vaktsiinidele, diagnostikale ja ravivahenditele ning tagada tulevaste kriiside parem prognoositavus ja nendele vastupanu võime. Nõukogu tunnustab ka väärtuslikku toetust, mida Lääne-Balkani partnerid on üksteisele ja ELile andnud.
3. Nõukogu kinnitab taas oma **pühendumust laienemisele**, mis on jätkuvalt üks Euroopa Liidu olulisemaid poliitikavaldkondi kooskõlas Euroopa Ülemkogu poolt 14.–15. detsembril 2006 heaks kiidetud uuendatud laienemiskonsensusega ja pärast seda vastu võetud nõukogu järeldustega. Tegemist on endiselt strateegilise investeeringuga rahusse, demokraatiasse, jõukusse, julgeolekusse ja stabiilsusse Euroopas. Nõukogu kordab taas, et ELi põhiväärtuste ja Euroopa väljavaate omaksvõtmine ja neile pühendumine on kindel strateegiline valik ning väga oluline kõikide ELiga ühineda soovivate partnerite jaoks. Sellest lähtudes ootab nõukogu jätkuvalt, et partnerid võtaksid vastutuse ja pühendusid täielikult demokraatia, põhiõiguste ja -väärtuste ning õigusriigi põhimõtte ülimuslikkusele, mis on nende rahva huvides. Sellise pühendumise usaldusväärsus sõltub vajalike reformide sisulisest elluviimisest ning kindlate tulemuste saavutamisest, mida toetab üldsuse selge ja järjepidev teavitamine.

* Kõnealune nimetus ei piira seisukohti staatuse suhtes ning on kooskõlas ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooniga 1244/1999 ja Rahvusvahelise Kohtu arvamusega Kosovo iseseisvusdeklaratsiooni kohta.

4. Tuletades meelde Thessaloniki tegevuskava ning Sofia, Zagrebi ja Brdo deklaratsioone, kordab nõukogu taas ELi kindlat toetust Lääne-Balkani Euroopa väljavaatele. EL tõhustab ja intensiivistab veelgi oma osalemist kõigil tasanditel, et toetada piirkonna poliitilisi, majanduslikke ja sotsiaalseid muutusi, sealhulgas jätkates abi andmist, mis tugineb õigusriigi põhimõtte ja sotsiaal-majanduslike reformide vallas tehtud reaalsele edusammudele ning samuti sellele, kuidas partnerid järgivad Euroopa väärtusi, norme ja standardeid. Sellega seoses jääb nõukogu ootama Lääne-Balkani majandus- ja investeerimiskava ning Lääne-Balkani rohelise tegevuskava rakendamist. Selleks et veelgi hoogustada ja tõhustada poliitilist dialoogi piirkonnaga, tervitab nõukogu ELi ja Lääne-Balkani tippkohtumiste korraldamist korrapäraste üritustena. Nõukogu jääb ootama, et pärast seda kui nõukogu on asjaomased läbirääkimisraamistikud heaks kiitnud, korraldatakse niipea kui võimalik esimesed valitsustevahelised konverentsid Põhja-Makedoonia Vabariigiga ja Albaaniaga. Türgi on jätkuvalt kandidaatriik ja tähtis partner paljudes ühist huvi pakkuvates valdkondades.
5. Kooskõlas nõukogu varasemate järeldustega ning Kopenhaageni poliitiliste kriteeriumide ja stabiliseerimis- ja assotsieerimisprotsessi raames, mis on suhetes Lääne-Balkaniga endiselt ühiseks raamistikuks, kinnitab nõukogu taas vajadust rakendada vastavalt 2006. aasta uuendatud laienemiskonsensussele **õiglaseid ja rangeid tingimusi ning saavutustel põhineva hindamise põhimõtet**. Sellega seoses rõhutab nõukogu, kui tähtis on tagada, et EL saab jätkata ja süvendada omaenda arengut, sealhulgas tagada suutlikkuse integreerida uusi liikmeid. Veelgi enam põhjalikele reformidele keskendatud läbivaadatud laienemismetoodika eesmärk on anda ühinemisprotsessile uut hoogu, muutes selle prognoositavamaks, usaldusväärsemaks ja dünaamilisemaks ning tugevdades selle poliitilist juhtimist, tuginedes objektiivsetele kriteeriumidele ning rangetele positiivsetele ja negatiivsetele tingimustele ja tagasipööratavusele. See integreeritakse uutesse läbirääkimisraamistikesse ning seda võetakse arvesse ka Montenegro ja Serbiaga peetavate läbirääkimiste olemasolevate raamistike puhul, mida nõukogu tervitatakse peab. Sellega seoses tuleb nõukogu samuti meelde kiirendatud integratsioonimeetmete võimalusi, tingimusel et kandidaatriigid teevad reformiprioriteetide osas täiendavaid ja piisavaid edusamme.

6. Võttes komisjoni aruannete alusel arvesse partnerite praeguste reformipüüdluste üldist olukorda, rõhutab nõukogu tungivat vajadust keskenduda **põhjalikele reformidele**, et tegeleda mitmete püsivate struktuursete puudujääkidega sellistes valdkondades nagu õigusriik, põhiõigused, demokraatlike institutsioonide tugevdamine ja avaliku halduse reform, ning majanduskriteeriumitele. Endiselt on väga tähtis rakendada kindlalt ja pidevalt reforme ning saavutada nendes olulistes valdkondades **konkreetseid ja käegakatsutavaid tulemusi**, eelkõige selleks, et määrata kindlaks ühinemisläbirääkimiste üldine tempo.
7. Nõukogu tuletab meelde, et **õigusriigi põhimõte** on ELi aluseks olev põhiväärtus, mis on nii laienemisprotsessi kui ka stabiliseerimis- ja assotsieerimisprotsessi aluseks oleva demokraatliku ümberkorraldamise keskmeks ning peamine võrdlusalus ELi liikmesuse suunas tehtavate edusammude hindamisel. Seetõttu on hädavajalik, et partnerite edusammud selles valdkonnas oleksid kindlad, käegakatsutavad ja pöördumatud. Tunnistades, et mõned partnerid on selles olulises valdkonnas küll edasi liikunud, märgib nõukogu samas murega, et teatatud puudujäägid kinnitavad, et see on üks peamistest väljakutsetest. Veenvate edusammude puudumine paljudel juhtudel ja vahel isegi tagasimineku on sageli seotud poliitilise tahte puudumisega, kohtusüsteemi sõltumatuse puudulikkusega, institutsioonilise vastupanu ning laialt levinud korruptsiooni ja organiseeritud kuritegevusega: need kõik on mureküsimumused, millega tuleb tegeleda esmajärjekorras.

Nõukogu märgib, et enamikul juhtudel on **põhiõiguste** kaitse valdkonnas edu olnud piiratud ning kohati on esinenud isegi seisakut. Endiselt on vaja usaldusväärseid ja reaalseid meetmeid paljude teatatud puuduste kõrvaldamiseks. Erilist muret tekitavad puudujäägid, mis on seotud lapse õiguste ning vähemustesse ja haavatavatesse rühmadesse kuuluvate isikute (nt romad, puuetega inimesed ning lesbid, geid, biseksuaalsed, trans- ja intersoolised ehk LGBTI-inimesed) õiguste ja mittediskrimineeriva kohtlemisega. Soolise võrdõiguslikkuse valdkonnas tuleb tagada naiste ja tütarlaste mõjuvõimu suurendamine ja tagada naistele ja tütarlastele põhiõiguste täieliku kasutamise võimalus. Lisaks on olukord **sõnavabaduse, meediavabaduse ja pluralismi** osas endiselt väga murettekitav, enamikul juhtudel on edusammud olnud piiratud või puuduvad üldse ning ühel juhul on isegi toimunud tõsine tagasimine. Nende demokraatia alustalade kaitsmiseks on jätkuvalt vaja võtta kiireloomulisi meetmeid. Meedia, ajakirjanike ja muude meediategelaste ähvardamise, hirmutamise ja ründamise probleemiga tuleb otsustavalt tegeleda. Endiselt on vajalik teha täiendavaid edusamme **avaliku halduse reformimisel**, sealhulgas depolitiseerimisel ning vastutuse ja professionaalsuse suurendamisel, et parandada valitsemistava kõikidel tasanditel.

Jätkuvalt on pakiliseks väljakutseks **demokraatlike institutsioonide** nõuetekohane **toimimine ja sõltumatus**, mis on hästi toimiva demokraatia äärmiselt oluline element ning ELiga ühinemise põhitingimus. Nõukogu märgib, et peamine põhjus, miks selles valdkonnas ei ole usaldusväärsete ja kestlike reformide läbiviimisel saavutatud reaalseid edusamme või on toimunud isegi tagasimine, tuleneb tõelise poliitilise tahte puudumisest. Nõukogu märgib murega, et paljudel juhtudel on demokraatlike süsteemide ja institutsioonide nõuetekohane toimimine takistatud või kahjustatud. Teatatud puudujääkidega tegelemine on endiselt äärmiselt oluline, nõudes reforme ka seonduvates põhivaldkondades ning kaasavat poliitilist dialoogi ja kodanikuühiskonna organisatsioonide suuremat rolli ja tegutsemisvabadust.

8. **Majanduskriteeriumide** puhul tervitab ja jagab nõukogu komisjoni analüüsi. Nõukogu rõhutab, et nii põhi- kui ka struktuurireformide rakendamine on majanduse taastumiseks ja arenguks endiselt väga oluline, kuna jõupingutused korruptsiooniga võitlemiseks, õigusriigi parandamiseks, läbipaistvuse suurendamiseks ning institutsioonide ja sotsiaaldialoogi tugevdamiseks tooksid kasu ka majandusele. Sellega seoses rõhutab nõukogu, kui tähtis on kõigi investeeringute, eelkõige riigihankemenetlusi hõlmavate investeeringute täielik läbipaistvus. Partnerite majandusliku potentsiaali elluviimine nõuab ka majandusreformi programmides kindlaks määratud majandusstruktuuride jätkuvat reformimist. Seetõttu ei ole majandusreformi programmides ja ELi liikmesriikidega ühiselt vastu võetud poliitikasuunistes sätestatud reformide elluviimine hädavajalik mitte ainult konkurentsivõime parandamiseks, töökohtade loomise soodustamiseks ja sotsiaalse kaasatuse hõlbustamiseks, vaid ka eelarve kestlikkuse tagamiseks ja ühinemisprotsessi majanduslike kriteeriumide täitmiseks ning ELi investeerimispaketi võimaliku mõju maksimeerimiseks. **Roheline tegevuskava ja kestlik ühendatus** on kestliku taastumise ning majanduse piirkonnasisese ja ELiga lõimumise alus, millest saavad kasu nii ettevõtjad kui ka laiem üldsus. Nõukogu innustab kõiki partnereid rakendama ELi, Lääne-Balkani ja Türgi 12. juuli 2021. aasta majandus- ja rahandusteemalise dialoogi ühistes järeldustes toodud meetmeid oma vastavate majandusreformi programmide alusel. Nõukogu tuletab meelde, et EL on jätkuvalt selgelt suurim Lääne-Balkani ja Türgi kaubanduspartner nii impordi kui ka ekspordi osas.
9. Nõukogu rõhutab tungivat vajadust võidelda **kliimamuutustega** kooskõlas ELi kliimaalaste ambitsioonidega, kiirendada oma õigusaktide vastavusse viimist ELi *acquis*'ga ning tugevdada rakendustegevust üleminekul kliimanetraalsele, vastupanuvõimelisele, kestlikule, ringluspõhisele ja ressursitõhusale majandusele.

10. **Heanaaberlikud suhted ja piirkondlik koostöö** on jätkuvalt laienemisprotsessi ning stabiliseerimis- ja assotsieerimisprotsessi olulised elemendid. Nõukogu tervitab tehtud edusamme ja kordab, kui oluline on kaasav piirkondlik koostöö, eelkõige ELi normidel ja standarditel põhineva **Lääne-Balkani ühise piirkondliku turu** loomine, mis on äärmiselt tähtis piirkonna ning majandus- ja investeerimiskava potentsiaali täieliku kasutamise jaoks. Tuleb teha otsustavaid jõupingutusi **leppimise ja piirkonna stabiilsuse** suurendamiseks ning leida ja rakendada lõplikke, kaasavaid ja siduvaid lahendusi partnerite kahepoolsetele vaidlustele ja küsimustele, mille põhjused peituvad minevikupärandis, kooskõlas rahvusvahelise õiguse ja väljakujunenud põhimõtetega, sealhulgas õigusjärgluse küsimusi käsitleva lepinguga, samuti teadmata kadunuks jäänud isikute juhtumitele ja sõjakuritegudega seotud küsimustele. Riigisiseste sõjakuritegudega tuleks tegeleda tulemuslikult ilma diskrimineerimiseta, sealhulgas sisulise piirkondliku koostöö kaudu, ning tehes täielikult koostööd endise Jugoslaavia asjade rahvusvahelise kriminaalkohtuga ja erikodadega ning toetades nende tööd. Nõukogu rõhutab, et kohta ei ole genotsiidi eitamisele, vaenu õhutavale retoorikale või sõjakurjategijate ülistamisele ühegi osapoole poolt. Tuleb vältida selliseid avaldusi ja tegevusi, mis mõjutavad negatiivselt heanaaberlikke suhteid ja vaidluste rahumeelset lahendamist. Olemasolevaid kahepoolseid lepinguid, sealhulgas Põhja-Makedoonia Vabariigi ja Kreeka vahelist Prespa kokkulepet ning Põhja-Makedoonia Vabariigi ja Bulgaaria vahelist sõpruse, heanaaberlikkuse ja koostöö lepingut, on vaja rakendada heauskselt.
11. Nõukogu rõhutab jätkuvalt, et tähtis on veelgi süvendada koostööd välispoliitika küsimustes ning et liit eeldab tegevuse ulatuslikumat kooskõlla viimist **ELi ühise välis- ja julgeolekupoliitikaga**, eelkõige seal, kus kaalul on olulised ühised huvid, näiteks piiravate meetmete küsimuses ja hübriidohtude vastases võitluses. ELiga ühinemine on valik, mis eeldab selliste põhimõtete, väärtuste ja eesmärkide jagamist, mida EL püüab edendada oma naabruskonnas ja kaugemalgi, hõlmates muu hulgas täieliku kooskõla saavutamist ühise välis- ja julgeolekupoliitikaga ning hoidudes igasugustest meetmetest, mis on sellega vastuolus.

12. Nõukogu rõhutab taas **strateegilise kommunikatsiooni** tähtsust ning seda, et partnerid peavad tugevdama oma vastupanuvõimet pahatahtliku hübriidtegevuse suhtes. Hübriidohud nõuavad tugevdatud ja tihedamat koostööd, sealhulgas sellistes valdkondades nagu kübervastupidavusvõime, elutähtsate taristute kaitse, strateegiline kommunikatsioon ja desinformatsiooni vastu võitlemine. Nõukogu kutsub kõiki partnereid üles edastama selget teavet kasu ja kohustuste kohta nende liikumisel ELiga ühinemise suunas ning väljendama selgelt oma pühendumust ELi väärtustele ja seonduvatele vajalikele reformidele. Ülioluline on endiselt ka ELi ja liikmesriikide jätkuv osalemine, muu hulgas ka tõhusama teavitamispoliitika kasutamises nii partnerite kui ka ELi kodanike puhul.
13. Terrorism, radikaliseerumine ja organiseeritud kuritegevus on endiselt julgeolekuoht nii ELi kui ka kogu piirkonna jaoks. Kooskõlas Euroopa Ülemkogu ja nõukogu varasemate järeldustega kordab nõukogu, kui tähtis on **terrorismivastase võitluse** valdkonnas tehtava koostöö jätkamine ja edasine tugevdamine, eelkõige seoses terroristidest välisvõitlejatega ja radikaliseerumise vastase võitlusega. Samuti on vaja lisajõupingutusi ja selgeid tulemusi **organiseeritud kuritegevuse vastases võitluses**. Tervitades esitatud positiivseid näiteid, rõhutab nõukogu, et kõik partnerid peavad leidma tõhusad lahendused, millega ennetada organiseeritud kuritegevuse imbumist oma majandusse. Rohkem tuleb pingutada, et ennetada kõiki radikaliseerumise vorme, sealhulgas usulist, rahvusnatsionalistlikku ja poliitilist laadi radikaliseerumist.
14. **Rände** valdkonnas tunnustab nõukogu Lääne-Balkani partnereid nende jätkuvate jõupingutuste ja üldiselt konstruktiivse koostöö eest, mis on andnud selgeid tulemusi, ning Türgit tema jätkuvate märkimisväärsede jõupingutuste eest peaaegu 4 miljoni pagulase vastuvõtmisel ja nende vajaduste rahuldamisel. Nõukogu kordab, et vaja on rakendada täielikult ja mittediskrimineerivalt ELi ja Türgi avaldust ning jätkata Lääne-Balkani rändeteel asuvate partnerite toetamist. Rändealaste väljakutsetega tegelemiseks on vaja edasisi meetmeid partnerite poolt, kooskõlas ELi õiguse ja rahvusvaheliste kohustustega.

15. Nõukogu tuletab meelde **ELi** jätkuvat märkimisväärsset **rahalist ja tehnilist abi** laienemisprotsessile ning stabiliseerimis- ja assotsieerimisprotsessile, eelkõige ühinemiseelse abi rahastamisvahendi (IPA) kaudu, võttes arvesse, et 2021. aasta septembris võeti vastu IPA III määrus, millega eraldati rahastamisvahendile assigneeringud kogusummas 14 162 miljardit eurot.

LAIENEMINE

MONTENEGRO

16. Nõukogu tervitab ühinemisläbirääkimistel seni tehtud üldisi edusamme, kusjuures kõik 33 sõelumise läbinud peatükki on avatud ja kolm on ajutiselt suletud, ning 13. valitsustevahelisel konverentsil 2021. aasta juunis saavutatud kokkulepet, mille kohaselt tuleb muudetud laienemismetoodika elemente arvesse võtta olemasolevas läbirääkimisraamistikus ja kohaldada Montenegroga peetavatel ühinemisläbirääkimistel. Selleks et ühinemisläbirääkimistega edasi minna – ja veel enne, kui liigutakse teiste peatükkide ajutise sulgemise juurde – on endiselt prioriteediks 23. ja 24. peatükis sätestatud õigusriigi vahekriteeriumide täitmine. Alles siis, kui Montenegro on vahekriteeriumid täitnud, saab EL kehtestada õigusriigi nõuded sulgemiskriteeriumidena, mida Montenegro peab enne kõnealuste peatükkide sulgemist täitma. Nõukogu kordab, et kogu õigusriigi süsteem peab andma reaalseid tulemusi ning võimaldama suuremate ja püsivamate edusammude tegemist. Nagu on sätestatud ka läbirääkimisraamistikus, on nende peatükkidega seotud edusammud väga olulised ja määravad jätkuvalt ühinemisläbirääkimiste üldise tempo. Nõukogu jääb ootama, et Montenegro jätkaks oma ühinemisprotsessi veel kindlameelsemalt. Nõukogu peab Montenegro jaoks kõige olulisemateks ja kiireloomulisemateks reformideks järgmist.

17. Nõukogu soovib tungivalt, et Montenegro näitaks üles kindlat poliitilist tahet, saaks üle polariseerumisest ja saavutaks reaalseid tulemusi eelkõige sellistes kriitilistes valdkondades nagu **väljendus- ja meediavabadus ning korruptsioonivastane võitlus**, ning jätkaks olemasolevate puudustega tegelemist organiseeritud kuritegevuse juhtumite käsitlemisel ning kuritegeliku vara arestimisel ja konfiskeerimisel. Nõukogu tuleb meelde vajadust tegeleda seisakuga peamiste kohtureformide rakendamisel, sealhulgas oluliste ja veel pooleliolevate ametissenimetamistega peamistes sõltumatutes institutsioonides ja kohtusüsteemis. Nõukogu kordab ka üleskutset Montenegrole tagada väljendusvabaduse ja meedia sõltumatuse jaoks turvaline ja soodne keskkond, sealhulgas tõhustades esmajärjekorras jõupingutusi ajakirjanike vastu toime pandud rünnakute uurimiseks ja lahendamiseks ning tegeledes tulemuslikumalt desinformatsiooni ja küberkiusamise ning vaenukõnega. Määrava tähtsusega on avalik-õigusliku ringhäälingu sõltumatuse tagamine ja kõiki meediaorganisatsioone hõlmava tõhusa isereguleerimise mehhanismi loomine. Nõukogu rõhutab, et ootab kõigilt asjaomastelt institutsioonidelt ja osalejatelt tugevat poliitilist tahet ja reaalselt osalemist nendes jõupingutustes.

Lisaks innustab nõukogu Montenegrot **tugevdama institutsioonide, eelkõige kohtusüsteemi sõltumatust** ning näitama üles tugevat poliitilist tahet jätkata tööd **avaliku halduse reformiga** ja haldussuutlikkuse suurendamisega. Sellega seoses märgib nõukogu, et Montenegro peab tagama tulemuspõhise töötajate värbamise ning säilitama ELiga seotud eksperditeadmised oma valitsusasutustes, et toetada ühinemisprotsessi ja läbirääkimisi ning kohaldada ELi *acquis*'d.

18. Nõukogu rõhutab, et valimiste usaldusväärsuse suurendamiseks on endiselt hädavajalik **valimisreformi** elluviimine, ning kutsub tungivalt kõiki osalisi üles näitama üles vastutustunnet ning pidama **parlamendis** sisulist ja kaasavat **poliitilist dialoogi**, et vältida poliitilise maastiku veelgi suuremat polariseerumist.

19. **Majandusreformide** osas märgib nõukogu, et COVID-19 pandeemia koormas majandust rängalt. Sellest hoolimata on valitsus suutnud jätkata mõnede kavandatud reformide elluviimist ja leevendada finantsriske ning finantssektor püsis stabiilsena. Nõukogu innustab Montenegrot rakendama täies ulatuses majandus- ja rahandusteemalise dialoogi ühistes järeldustes esitatud poliitilisi suuniseid, sealhulgas vähendama valitsemissektori eelarve puudujääki ja valitsemissektori võla suhet SKPsse, kui majandus on taastunud, tõhustama eelarve juhtimist ja läbipaistvust ning viima ellu struktuurireforme.
20. Nõukogu hindab Montenegro jätkuvat konstruktiivset pühendumist **piirkondliku koostöö** edasisele arendamisele ja **heanaaberlike suhete** edendamisele.
21. Nõukogu avaldab Montenegrole jätkuvalt suurt tunnustust välispoliitika küsimustes tehtava järjepideva koostöö eest ning eelkõige selle eest, et Montenegro viib oma seisukohad jätkuvalt täielikult vastavusse **ELi ühise välis- ja julgeolekupoliitikaga**. Samuti tervitab nõukogu Montenegro jätkuvat aktiivset osalemist **ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika** kohastes ELi missioonides ja operatsioonides.

SERBIA

22. Nõukogu tervitab ühinemisläbirääkimistel seni tehtud **üldisi edusamme**, kusjuures 35st sõelumise läbinud peatükist on avatud 22 ja kaks on ajutiselt suletud, ning 12. valitsustevahelisel konverentsil 2021. aasta juunis saavutatud kokkulepet, mille kohaselt tuleb muudetud laienemismetoodika elemente arvesse võtta olemasolevas läbirääkimisraamistikus ja kohaldada Serbiaga peetavatel ühinemisläbirääkimistel. Nõukogu rõhutab jätkuvalt, et nagu läbirääkimisraamistikus on sätestatud, on edusammud õigusriigi põhimõtteid ja põhiõigusi käsitlevate peatükkide osas ning Serbia ja Kosovo suhete normaliseerimisel endiselt väga olulised ning määravad ühinemisläbirääkimiste üldise tempo.
23. Märkides, et Serbia valitsus peab endiselt ELiga integreerumist oma strateegiliseks eesmärgiks, kutsub nõukogu Serbia ametiasutusi üles pühendumale kindlalt **ELi väärtustele** ja neid edendama ning panema kõnealusele eesmärgile suuremat rõhku, edastades proaktiivselt teavet ELi kui Serbia peamise poliitilise ja majanduspartneri kohta positiivsel ja ühemõttelisel viisil.

24. Nõukogu võtab teadmiseks Serbia poolt mõnes õigusriigi valdkonnas tehtud edusammud, kuid samuti üldiselt piiratud edenemise ning jätkuvad viivitused teistes valdkondades. Nõukogu innustab Serbiat näitama jätkuvalt üles poliitilist tahet reformide edasiseks kiirendamiseks ning konkreetsete ja reaalsete tulemuste saavutamiseks **põhivaldkondades**. Nõukogu peab Serbia jaoks kõige olulisemateks ja kiireloomulisemateks reformideks järgmist.

Serbia peaks keskenduma 23. ja 24. peatüki vahekriteeriumide täitmisele, sealhulgas kõnealuste peatükkide jaoks koostatud muudetud tegevuskavade rakendamise kaudu. Jätkuvalt nõuavad erilist tähelepanu **kohtusüsteemi** sõltumatus ja reformide tõhus rakendamine. Nõukogu tervitab seni saavutatud edu põhiseadusliku reformi vallas ning kutsub Serbiat üles viima see lõpule praeguse seadusandliku perioodi jooksul ning kooskõlas Euroopa standardite ja Veneetsia komisjoni soovitustega. Serbial tuleb saavutada reaalseid tulemusi ja veenvaid edusamme tõhusate uurimiste, süüdistuste esitamiste ja lõplike süüdimõistmistega, kuritegeliku vara arestimise ja konfiskeerimise valdkonnas, eelkõige seoses **raske ja organiseeritud kuritegevuse, sealhulgas rahapesu juhtumitega**. Serbia peab suurendama oma jõupingutusi võitluses **korruptsiooniga**, sealhulgas kõrgetasemeliste juhtumite puhul.

Nõukogu tunnistab, et vastu võeti meediastrateegia ja sellega seotud tegevuskava, ning ta kutsub Serbiat üles neid tõhusalt esmajärjekorras rakendama, järgides meediastrateegia eesmärkide sõnastust ja vaimu. Samas märgib nõukogu tõsise murega, et on vähe edusamme **väljendusvabaduse** üldise keskkonna parandamisel. Nõukogu kordab üleskutset Serbiale tagada kiiremas korras väljendusvabaduse takistusteta kasutamise ja meedia sõltumatuse jaoks turvaline ja soodne keskkond, sealhulgas tõhustades jõupingutusi ajakirjanike ähvardamise, hirmutamise ja nende vastu suunatud vägivaldajuhtumite uurimiseks.

Serbia peab jätkuvalt pöörama erilist tähelepanu **põhiõiguste** täielikule austamisele, sealhulgas kõige haavatavamate rühmade kaitsmisele, samuti rahvusvähemuste mittediskrimineerivale kohtlemisele kogu Serbias, eelkõige hariduse, vähemuskeelte kasutamise, vähemuskeeltes meediale ja usutalitustele juurdepääsu vallas, ning aktiivselt tegelema vihast ajendatud kuritegude uurimise ja nende eest kohtu alla andmisega.

Nõukogu rõhutab vajadust tagada **demokraatlike institutsioonide nõuetekohane toimimine** ning toonitab, et valimisreform on jätkuvalt väga oluline, et suurendada valimiste usaldusväärsust. Nõukogu tunnustab, et Serbia hakkas tegelema OSCE/ODIHRi pikaajaliste soovitusetega. Enne 2022. aasta valimisi on äärmiselt tähtis, et kõiki neid peamisi soovitusi rakendataks kaasaval ja läbipaistval viisil ning et need põhineksid laiemal poliitilisel konsensusel. On oluline, et rakendataks ka Euroopa Parlamendi juhitud erakondadevahelises dialoogis kindlaks määratud meetmeid. Endiselt on vaja luua **kodanikuühiskonna** arendamist ja rahastamist soodustav keskkond.

Nõukogu rõhutab jätkuvalt, kui oluline on **sõjakuritegude** riigisisene menetlemine, teadmata kadunuks jäänud isikuid puudutavate allesjäänud juhtumite lahendamine ja täielik koostöö kriminaalkohtute rahvusvahelise järeltegevuse mehhanismiga, sealhulgas selle otsuste täielik aktsepteerimine ja rakendamine, tehes seda võimalikult kiiresti. Süüdimõistetud sõjakurjategijatele või nende kuritegude ülistamisele või eitamisele ei tohiks anda mingit toetust ega avalikku ruumi.

25. **Majandusreformide** osas märgib nõukogu positiivselt ära toimiva turumajanduse arendamisel tehtud järjepidevad edusammud ning selle, et COVID-19 kriisi mõju leevendati edukalt muu hulgas kriisieelse hooga ning ulatuslike ja õigeaegsete eelarve- ja rahandustoetusmeetmetega. Nõukogu innustab Serbiat rakendama täies ulatuses majandus- ja rahandusteemalise dialoogi ühistes järeldustes esitatud poliitilisi suuniseid ning jätkama avaliku halduse ja riigile kuuluvate ettevõtete struktuurireforme. Oluline on tagada täielik kooskõla ELi riigihangete valdkonna *acquis*'ga. Nõukogu tervitab Serbia jõupingutusi klasteri 3 („Konkurentsivõime ja kaasav majanduskasv“) avamiskriteeriumite täitmiseks ning jätkab nende hindamist.
26. Nõukogu kordab, et Serbia peab täitma oma kohustust ja suurendama jõupingutusi, et kooskõlas läbirääkimisraamistikuga viia oma poliitika järk-järgult vastavusse **ELi ühise välis- ja julgeolekupoliitikaga**, ning parandama selle valdkonna tulemusi jätkuvalt esmajärjekorras ning kestlikul ja reaalsel moel.

27. Nõukogu tervitab Serbia jätkuvat aktiivset osalemist **ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika** kohastes ELi missioonides ja operatsioonides ning nendesse olulise panuse andmist.
28. Nõukogu kordab, et Serbia peab täitma oma kohustust viia riigi viisapoliitika vastavusse **ELi ühise viisapoliitikaga**.
29. ELi vahendatud **dialoogi** osas peab nõukogu tervitavaks dialoogi jätkamist 2021. aasta juunis ning avaldab tunnustust kõrgele esindajale ja ELi eriesindajale Belgradi ja Priština dialoogi ning muude Lääne-Balkani piirkondlikke küsimuste jaoks nende pühendumuse eest ELi vahendatud dialoogile. Nõukogu eeldab, et Serbia osaleb ELi vahendatud dialoogis heas usus ja kompromissi vaimus, et saavutada Kosovoga terviklik õiguslikult siduv kokkulepe kooskõlas rahvusvahelise õiguse ja ELi *acquis*'ga. Selles kokkuleppes tuleks käsitleda kõiki lahendamata küsimusi ja see peab toetama piirkonna stabiilsuse tagamist. See on väga oluline, et Serbia ja Kosovo saaksid liikuda edasi Euroopa suunas. Nõukogu kordab oma kindlat ootust, et kõiki varasemaid kokkuleppeid austatakse ja viivitamata rakendatakse. Mõlemad pooled peaksid vältima ka tegevust, mis õhustab stabiilsust, ja retoorikat, mis ei soodusta dialoogi.
30. Nõukogu tervitab Serbia võetud kohustust edendada aktiivselt **piirkondlikku koostööd** ning innustab Serbiat jätkama jõupingutusi, et tugevdada **heanaaberlikke suhteid** ja jätkata panustamist stabiilsusesse ja leppimisse.

TÜRGI

31. Nõukogu tuletab meelde, et 24.–25. juunil 2021 kokku tulnud Euroopa Ülemkogu märkis, et EL on strateegiliselt huvitatud stabiilsest ja turvalisest keskkonnast Vahemere idaosas ning koostööl põhinevate ja vastastikku kasulike suhete arendamisest Türgiga. Euroopa Ülemkogu tervitas hiljutist pingete leevenemist Vahemere idaosas, rõhutades, et see peab jätkuma, ning kordas taas ELi valmisolekut teha Türgiga järkjärgulist, proportsionaalset ja tagasipööratavat koostööd mitmes ühist huvi pakkuvast valdkonnas, võttes arvesse 25. märtsil 2021 Euroopa Ülemkogu liikmete poolt ja varasemates Euroopa Ülemkogu järeldustes sätestatud tingimusi.
32. Pidades silmas nii neid kui ka eelmisi Euroopa Ülemkogu järeldusi, on nõukogu endiselt pühendunud avatud ja ausa dialoogi säilitamisele, ühiste probleemidega tegelemisele ja koostööle olulistes ühist huvi pakkuvates valdkondades, nagu ränne, rahvatervis, kliima, terrorismivastane võitlus ja piirkondlikud küsimused. Nõukogu võtab teadmiseks ELi ja Türgi vaheliste kõrgetasemeliste dialoogide hiljutise taasosalustamise mitmes nimetatud küsimuses ning asjaolu, et Türgi ratifitseeris kliimamuutusi käsitleva Pariisi kokkuleppe.
33. Nõukogu tunnustab Türgit märkimisväärselt jätkuvate jõupingutuste eest peaaegu 4 miljoni pagulase vastuvõtmisel ja nende vajadustega tegelemisel. Tagatakse ELi jätkuv õigeaegne abi pagulastele ja vastuvõtivatele kogukondadele. **ELi ja Türgi avaldus** toob jätkuvalt tulemusi. Nõukogu tuletab meelde, et Euroopa Ülemkogu kutsus 21.–22. oktoobril 2021 Türgit üles tagama ELi ja Türgi 2016. aasta avalduse täielik ja mittediskrimineeriv rakendamine, sealhulgas Küprose Vabariigi suhtes. Prioriteetideks on endiselt tõhus piirihaldus ning tagasisaatmistega taasosalustamine. Jätkuvalt on suure tähtsusega ELi ja Türgi tagasisivõttulepingu täielik ja tõhus rakendamine ning koostöö kõigi ELi liikmesriikidega justiits- ja siseküsimuste valdkonnas.

34. Nõukogu kordab oma tõsist muret täiendavate ja äärmiselt murettekitavate tagasilöökide pärast demokraatia, õigusriigi, põhiõiguste, sealhulgas väljendusvabaduse valdkonnas, samuti kohtusüsteemi sõltumatuse süsteemse puudumise pärast. Mitmeid eriolukorra ajal võetud piiravaid meetmeid on integreeritud seadustesse ja neil on Türgi elanike jaoks tõsised negatiivsed tagajärjed. Kodanikuühiskond ja selle organisatsioonid tegutsevad jätkuvalt surve all ja üha keerulisemas keskkonnas. Õigustust ei ole kohtusüsteemi sõltumatuse süsteemsele puudumisele ja kõnealusele süsteemile avaldatavale põhjendamatule survele, samuti oma põhiõigusi ja -vabadusi kasutavate ajakirjanike, teadlaste, poliitiliste erakondade liikmete, sealhulgas parlamendiliikmete, juristide, inimõiguste kaitsjate, sotsiaalmeedia kasutajate ja muude isikute vastu suunatud piirangutele ning nende kinnipidamisele, vangistamisele ja muudele meetmetele. Nõukogu rõhutab, kui oluline on austada valimisprotsessi seaduslikkust ja terviklikkust, eriti arvestades, et paljud demokraatlikult valitud omavalitsusjuhid on vahistatud, vallandatud ja asendatud ning sihikule on võetud opositsioonierakonnad ja nende liikmed. Nõukogu kordab, et tunneb sügavat muret teatatud jätkuvate negatiivsete arengusuundade pärast kõnealustes valdkondades, tuleb meelde rahvusvahelisi standardeid ning kohustusi, mis Türgi on heaks kiitnud ja mida ta on lubanud täita, ning kutsub Türgit üles kõiki need negatiivsed suundumusi kiiresti ümber pöörama ja kiiremas korras tegelema arvukate komisjoni aruandes tuvastatud tõsiste puudustega. Samuti peaks Türgi tõhustama oma koostööd Euroopa Nõukogu ja selle asjaomaste asutuste ja institutsioonidega ning tegelema nende peamiste soovitustega, täielikult rakendama Euroopa inimõiguste konventsiooni ja teisi rahvusvahelisi inimõigusi käsitlevaid õigusakte, millega Türgi on ühinenud, ning täitma Euroopa Inimõiguste Kohtu kõiki otsuseid kooskõlas Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikliga 46.
35. **Majandusreformide** osas tunneb nõukogu tõsist muret riigi turumajanduse toimimise pärast. Institutsioonilised ja poliitilise koordineerimise puudujäägid vähendasid riigiasutuste tegevuse usaldusväärsust ja tõhusust ning tasakaalustamatus suurenes märkimisväärselt, põhjustades finantsturgude ebastabiilsust, väga negatiivset mõju tööturule ja vaesuse suurenemist. Nõukogu innustab Türgit täielikult rakendama **majandus- ja rahandusteemalise dialoogi käsitlevates ühistes järeldustes** esitatud poliitilisi suuniseid. Eriti oluline on reguleerivate asutuste, näiteks keskpanga sõltumatus.

Lisaks tuleb nõukogu meelde, et Türgi peab täitma **ELi ja Türgi tolliliidu** rakendamisega seotud kohustusi, tagades selle tõhusa kohaldamise kõigi liikmesriikide suhtes. Nõukogu avaldab kahetsust, et Türgi kaldub jätkuvalt kõrvale ELi ja Türgi tolliliidu raames võetud kohustustest, ning tuleb meelde, et viivitamata tuleks kõrvaldada kaubandustõkked ja muud samaväärsed tõkked, mis ei ole sellega kooskõlas.

36. Nõukogu kordab taas oma üleskutset Türgile viia oma poliitika järk-järgult vastavusse **ELi ühise välis- ja julgeolekupoliitikaga** ning pöörata esmajärjekorras ümber üha negatiivsemad suundumused, ja tuleb meelde oma seisukohta, mis puudutab liikmesriikide ühinemist rahvusvaheliste organisatsioonidega. Nõukogu märgib murega, et Türgi välispoliitika on üha enam vastuolus ELi ühise välis- ja julgeolekupoliitika prioriteetidega, sealhulgas Liibüa ja operatsioon IRINI osas. Kooskõlas ELi ja Türgi ühise huviga piirkondliku rahu ja stabiilsuse vastu ootab nõukogu, et Türgi ja kõik osalised annavad positiivse panuse piirkondlike kriiside lahendamisse.
37. Nõukogu eeldab jätkuvalt, et Türgi pühendub selgelt **heanaaberlikele suhetele**, rahvusvaheliste lepingute täitmisele ning vaidluste rahumeelsele lahendamisele, pöördudes vajaduse korral Rahvusvahelisse Kohtusse.

Nagu on märgitud nõukogu 11. detsembri 2006. aasta, 26. juuni 2018. aasta ja 18. juuni 2019. aasta järeldustes, mille Euroopa Ülemkogu on heaks kiitnud, ning 21. septembri 2005. aasta deklaratsioonis, kutsub nõukogu Türgit üles täitma oma läbirääkimisraamistikust tulenevaid kohustusi, sealhulgas täielikult ja mittediskrimineerivalt rakendama assotsieerimislepingu lisaprotokolli kõikide liikmesriikide suhtes. Nõukogu kordab, et kõigi liikmesriikide tunnustamine on väga oluline. Türgi peab lõpetama kõik ähvardused ja tegevused, mis kahjustavad heanaaberlikke suhteid, normaliseerima oma suhted Küprose Vabariigiga ja austama kõikide ELi liikmesriikide suveräänsust nende territoriaalmerel ja õhuruumis ning kõiki nende suveräänseid õigusi, sealhulgas õigust uurida ja kasutada loodusvarasid, kooskõlas ELi ja rahvusvahelise õigusega, sealhulgas Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni mereõiguse konventsiooniga (UNCLOS).

38. EL on jätkuvalt täielikult pühendunud **Küprose probleemi** terviklikule lahendamisele. Nõukogu tuletab meelde, kui oluline on jätkuvalt see, et Türgi pühenduks ja aitaks kaasa rahumeelse lahenduse leidmisele, hõlmates ka selle välisaspekte, tehes seda ÜRO raamistikus, tuginedes kahest kogukonnast ja kahest tsoonist koosneva ja poliitilisel õiglusel põhineva föderatsiooni põhimõttele ja kooskõlas kõigi asjaomaste ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioonidega ja vastavalt ELi aluspõhimõtetele ja *acquis*'le. Nõukogu väljendab kahetsust, et ÜRO egiidi all 2021. aasta aprillis Genfis toimunud mitteametlik kohtumine ei sillutanud teed ametlike läbirääkimiste jätkamisele. ELil on jätkuvalt aktiivne roll selle protsessi toetamisel.

Nõukogu mõistab hukka Türgi ühepoolse tegevuse Varosha suhtes, millega rikutakse ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioone, ning tuletab meelde Varosha staatuse tähtsust ja vajadust täielikult järgida ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioone, eelkõige resolutsioone 550, 789 ja 1251, nagu rõhutati Euroopa Ülemkogu 24. juuni 2021. aasta kohtumisel. Nõukogu kutsub üles viivitamata tagasi pöörama nii asjaomaseid meetmeid kui ka kõiki alates 2020. aasta oktoobrist Varoshas astutud samme.

39. Nõukogu märgib kahetsusega, et Türgi jätkab Euroopa Liidust kaugenemist ning tuletab meelde oma eelmisi järeldusi, milles märgiti, et Türgi ühinemisläbirääkimised on seega tegelikkuses seiskunud ning kaaluda ei saa ühegi uue peatüki avamist ega sulgemist.

STABILISEERIMIS- JA ASSOTSIEERIMISPROTSESS

PÕHJA-MAKEDOONIA VABARIIK

40. Nõukogu tervitab Põhja-Makedoonia Vabariigi jätkuvat otsustavust liikuda edasi ELi reformikavaga, mis sillutas teed otsusele alustada 2020. aasta märtsis ühinemisläbirääkimisi. Nõukogu jääb ootama, et pärast seda, kui nõukogu on asjaomase läbirääkimisraamistiku heaks kiitnud, korraldatakse niipea kui võimalik esimene valitsustevaheline konverents Põhja-Makedoonia Vabariigiga.

41. Nõukogu võtab teadmiseks, et OSCE/ODIHRi andmetel olid kohalikud **valimised** 17. ja 31. oktoobril 2021 konkurentsile rajatud ja põhivabadusi austavad. Arvukad puudused õigusraamistikus toovad siiski esile vajaduse vaadata põhjalikult läbi valimisi käsitlevad õigusaktid. Nõukogu rõhutab, kui oluline on, et ametivõimud jätkaksid OSCE/ODIHRi ja Veneetsia komisjoni ülejäänud soovitude õigeaegset ja kaasavat käsitlemist.
42. Nõukogu tervitab edusamme **õigusriigi** valdkonnas, sealhulgas korruptsiooni ja organiseeritud kuritegevuse vastases võitluses, ning valitsuse võetud kohustust jätkata ja kiirendada ELiga seotud reformide rakendamist. Nende struktuurireformide kestlikkus on pikaajaline protsess, mis nõuab nii valitsuse kui ka opositsiooni pidevat osalemist. Nõukogu innustab kõiki pooli jätkama praeguse reformitempo kiirendamist ja tõhustama konstruktiivset dialoogi.
43. **Kohtusüsteemi** valdkonnas on nõukogu rahul, et mõningaid edusamme on tehtud kohtusüsteemi reformistrateegia rakendamisel, tegeledes seeläbi jätkuvalt Veneetsia komisjoni ja vanemekspertide rühma süsteemsete õigusriikluse probleeme käsitlevate soovitudustega. Nõukogu rõhutab, et tuleb keskenduda kohaldatavate strateegiate ja õigusaktide jätkuvalle rakendamisele ning juba olemasolevate vahendite kasutamisele kooskõlas ELi standarditega. Tuleb tagada kohtusüsteemi sõltumatus, professionaalsus ja erapooletus, tuginedes juba tehtud edusammudele. Nõukogu võtab teadmiseks jõupingutused jätkata võitlust korruptsiooni ja organiseeritud kuritegevuse vastu, sealhulgas kõrgemal tasemel toimepandud juhtumite puhul. Nõukogu rõhutab vajadust tagada kohtusüsteemi reformistrateegia ajakohastatud tegevuskava ning kohtute ja prokuratuuri personalistrateegia süstemaatiline rakendamine. Nõukogu rõhutab, kui oluline on, et asjaomased institutsioonid järgiksid korruptsiooni ennetamise riikliku komisjoni soovitusi, mis on olnud korruptsiooni ennetamisel eriti proaktiivsed. Nõukogu kutsub Põhja-Makedoonia Vabariiki üles jätkama jõupingutusi, et veelgi tugevdada väljendusvabadust ja ajakirjanike turvalisust.

44. Nõukogu märgib, et **avaliku halduse** valdkonnas on tehtud mõningaid edusamme. Jätkuvalt on oluline tagada läbipaistvuse, teenetepõhisuse ja võrdse esindatuse põhimõtete järgimine, sealhulgas õigusraamistiku parandamise ja rakendamise kaudu.
45. Riik on koostöös NATO ja strateegiliste partneritega rakendanud oma luure- ja julgeolekuteenistuste ulatusliku reformi. Nõukogu toonitab, et suurendada tuleb suutlikkust teha parlamentaarset järelevalvet luureteenistuste üle.
46. Nõukogu peab tervitatavaks, et Põhja-Makedoonia Vabariigil on jätkuvalt aktiivne ja konstruktiivne roll eri rühmadest koosneva **rändevoo** haldamisel, tehes tulemuslikku koostööd naaberriikide ja ELi liikmesriikidega.
47. **Majandusreformide** osas innustab nõukogu Põhja-Makedoonia Vabariiki jätkama jõupingutusi, et täita ELi siseturu nõuded ning tulla toime konkurentsisure ja turujõududega liidus. Ka innustab nõukogu Põhja-Makedoonia Vabariiki rakendama täies ulatuses majandus- ja rahandusteamalise dialoogi ühistes järeldustes esitatud poliitilisi suuniseid, rakendades tõhusaid ja hästi koordineeritud struktuurireforme.
48. Nõukogule teeb heameelt asjaolu, et rahvaloendus viidi lõpule 30. septembril 2021, ning märgib, et tulemused avaldatakse eeldatavasti lähikuudel.
49. **Heanaaberlikud suhted ja piirkondlik koostöö** on jätkuvalt laienemisprotsessi ning stabiliseerimis- ja assotsieerimisprotsessi olulised elemendid. Tuletades meelde nõukogu 2020. aasta märtsi järelduste punkti 2, tuletab nõukogu meelde, kui oluline on saavutada reaalseid tulemusi ja rakendada heas usus kahepoolseid kokkuleppeid, sealhulgas Kreekaga sõlmitud Prespa kokkulepet ja Bulgaariaga sõlmitud heanaaberlike suhete lepingut.

50. Samuti tervitab nõukogu asjaolu, et välis- ja julgeolekupoliitika vastavusseviimine **ELi ühise välis- ja julgeolekupoliitikaga** paranes märgatavalt, olles märgiks positiivsest suundumusest ja kajastades riigi strateegilise suunitluse valikut. Nõukogu innustab Serbiat veelgi parandama oma kõnealuse poliitika vastavusseviimist ühise välis- ja julgeolekupoliitikaga. Veel tervitab nõukogu Põhja-Makedoonia Vabariigi jätkuvat aktiivset osalemist ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika kohastes ELi missioonides ja operatsioonides.

ALBAANIA

51. Nõukogu tervitab Albaania jätkuvat otsustavust liikuda edasi ELi reformikavaga, mis sillutas teed otsusele alustada 2020. aasta märtsis ühinemisläbirääkimisi. Nõukogu jääb ootama, et pärast seda kui nõukogu on asjaomase läbirääkimisraamistiku heaks kiitnud, korraldatakse niipea kui võimalik esimene valitsustevaheline konverents Albaaniaga.
52. Nõukogu võtab teadmiseks, et 2021. aasta aprillis toimunud parlamendivalimised olid üldiselt hästi korraldatud, ning tuletab meelde, et need valimised toimusid uue valimisraamistiku alusel pärast ulatuslikku reformi, mis viidi ellu kooskõlas OSCE/ODIHRi soovitustega. Nõukogu innustab riiki rakendama edaspidi ka OSCE/ODIHRi seni täitmata soovitusi. Nõukogu rõhutab, et kaasav ja konstruktiivne poliitiline dialoog riigis on endiselt väga oluline, ning sellega seoses tervitab nõukogu opositsiooni naasmist parlamenti.

Nõukogu tervitab Albaania suuri edusamme **õigusriigi** valdkonnas, eeskätt ühtlases tempos edenenud ulatusliku kohtureformi rakendamisel ning korruptsiooni- ja organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse tugevdamisel. Organiseeritud kuritegevuse ja korruptsiooni vastasele võitlusele spetsialiseerunud hiljuti loodud struktuurid on juba andnud esimesi positiivseid tulemusi. Tuleb jätkata jõupingutusi heade tulemuste saavutamiseks, sealhulgas viia läbi suurkorruptsiooni ja organiseeritud kuritegevuse ennetavat uurimist ja teha nende kohta lõplikke kohtuotsuseid ning jätkata rahapesuvastase töökonna soovitude täitmiseks mõeldud tegevuskava rakendamist ja head koostööd liikmesriikide asjakohaste asutustega.

Nõukogu tervitab asjaolu, et kontrollimehhanismi osas on tehtud ühtlases tempos edusamme ning saavutatud reaalseid tulemusi, ning innustab Albaania ametivõime tegema kõiki jõupingutusi selleks, et protsessi saaks edukalt lõpule viia. Nõukogu tervitab asjaolu, et kõrgem kohus on taas alustanud tööd, olles saavutanud kohtuasjade lahendamiseks piisava kvoorumi, samal ajal kui jätkata tuleks ametisse nimetamisi, et täita kõik ülejäänud vabad ametikohad. Samuti teeb nõukogule heameelt see, et tänu täiendavatele ametissenimetamistele toimib konstitutsioonikohus nüüdseks täielikult.

Põhiõiguste osas peab nõukogu positiivseks käimasolevaid jõupingutusi ulatusliku maasektori reformi rakendamiseks ja omandiõiguste tugevdamiseks ning kutsub ametivõime üles jätkama selliste jõupingutuste tegemist läbipaistval moel, konsulteerides kõikide asjaomaste sidusrühmadega, sealhulgas tegeledes dokumentide võltsimise juhtumitega ning liikudes kiiresti edasi registreerimis- ja kompenseerimisprotsessiga. Nõukogu tervitab rahvaloenduse seaduse vastuvõtmist ja jääb ootama selle sujuvat elluviimist täielikult läbipaistval moel ning kooskõlas rahvusvaheliste standarditega. Nõukogu tervitab samuti 2017. aasta rahvusvähemuste kaitse raamseadusega seotud teiseste õigusaktide vastuvõtmist ning kutsub Albaaniat tungivalt üles võtma kiiresti vastu ja rakendama ülejäänud rakendusakte kooskõlas Euroopa standarditega ja kaasates kõik asjaomased sidusrühmad.

Peale selle kutsub nõukogu Albaaniat üles jätkama jõupingutusi ning tegema reaalseid edusamme väljendusvabaduse ja ajakirjanike turvalisuse vallas. Nõukogu kordab, kui oluline on tagada, et meediaseaduse muudatused oleksid kooskõlas Veneetsia komisjoni soovitude ja rahvusvaheliste standarditega, juhul kui parlament peaks seadust uuesti arutama hakkama. Nõukogu tervitab samuti avaliku halduse reformi osas saavutatud reaalseid edusamme ning innustab Albaaniat jätkama otsustavalt oma jõupingutusi selles valdkonnas. Parandada on vaja **avaliku halduse** sisemist koordineerimist, eelkõige poliitika kavandamise ja eelarve koostamise protsesside integreerimiseks ning ELiga integreerumise küsimuste jaoks. Uute ametite loomine peab olema kaasav protsess, milles osalevad kodanikuühiskonna organisatsioonid, ning see peab soodustama kontrolli- ja tasakaalusüsteemi ning tõhusust.

53. **Rände** valdkonnas on Albaania esimene Lääne-Balkani riik, kus jõustus Euroopa piiri- ja rannikuvalve staatust käsitlev kokkulepe. Esimene ühisoperatsioon väljaspool ELi Frontexiga on osutunud edukaks. Albaania kodanike poolt ELis esitatud põhjendamatute varjupaigataotluste koguarv on märkimisväärselt vähenenud, kuid olukorda tuleb hoolikalt jälgida ning see nõuab Albaania ametivõimude jätkuvaid ja püsivaid jõupingutusi.
54. **Majandusreformide** osas võtab nõukogu teadmiseks, et enne 2019. aasta novembri maavärinat ja COVID-19 pandeemia põhjustatud välist šokki 2020. aastal vähenes töötus rekordiliselt madalale tasemele, eksport kasvas ning valitsemissektori võla suhe SKPsse vähenes jätkuvalt, kuigi selle tase on siiski kõrge. Nõukogu innustab Albaaniat täielikult rakendama majandus- ja rahandusteemalise dialoogi ühistes järeldustes esitatud poliitilisi suuniseid, vähendades valitsemissektori üldist võla suhet SKPsse, parandades eelarve juhtimist ja läbipaistvust ning viies ellu tulemuslikke ja hästi koordineeritud struktuurireforme.
55. Nõukogu tervitab Albaania jätkuvat konstruktiivset osalemist **piirkondlikus koostöös**. Nõukogu tervitab asjaolu, et Albaania jätkab dialoogi **heanaaberlike suhete** tagamiseks, mis on endiselt väga olulised.
56. Nõukogu avaldab Albaaniale suurt tunnustust selle eest, et jätkunud on koostöö ja riigi poliitika täielikku vastavusse viimine **ELi ühise välis- ja julgeolekupoliitikaga**, märkides, et see on aja jooksul olnud järjepidev. Samuti tervitab nõukogu Albaania jätkuvat aktiivset osalemist ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika kohastes ELi missioonides ja operatsioonides.

BOSNIA JA HERTSEGOVIINA

57. Nõukogu avaldab sügavat kahetsust pikaajalise poliitilise kriisi üle riigis, mis on tõkestanud reformide edasist elluviimist 2021. aastal, ja mõistab hukka riigiasutuste tegevuse takistamise. Nõukogu kutsub kõiki poliitilisi liidreid tungivalt üles hoiduma ja loobuma provokatiivsest ja lõhestavast retoorikast ja tegevusest, sealhulgas riigi suveräänsuse, ühtsuse ja territoriaalse terviklikkuse kahtluse alla seadmisest.

Retoorika ja algatused, mille eesmärk on hoida tagasi reforme ja lüüa lahku riigi institutsioonidest, on vastuvõetamatud ning seavad ohtu riigi õigusaktide vastavusse viimise ELi *acquis*'ga ja poliitilise pühendumise ELi suunalisele integratsioonile. Kõik poliitilised liidrid peavad pidama dialoogi, et praegusest ummikseisust esmajärjekorras välja saada.

Nõukogu võtab teadmiseks väga piiratud edusammud reformide läbiviimisel ning tunnistab võetud meetmeid, sealhulgas kohalike valimiste korraldamist Mostaris 2020. aasta detsembris esimest korda pärast 2008. aastat ning parlamentaarse stabiliseerimis- ja assotsieerimiskomitee tööd, samuti avaliku halduse reformi tegevuskava ja riigi rahanduse juhtimise strateegiate vastuvõtmist kõigil valitsustasanditel.

58. Nõukogu kutsub Bosnia ja Hertsegoviina poliitilisi liidreid tungivalt üles tegema ühiseid jõupingutusi, et täita kõik **14 peamist prioriteeti**, mis on kindlaks määratud komisjoni arvamuses Bosnia ja Hertsegoviina ELi liikmeks saamise taotluse kohta, mille nõukogu kiitis heaks 2019. aastal, ning liikuma kooskõlas kõigi kodanike huviga edasi Euroopa Liidu suunas. Seoses sellega väljendab nõukogu tunnustust ning kinnitab taas oma toetust ELi eriesindaja jõupingutustele. Bosnial ja Hertsegoviinal aitab ELi suunas liikuda ainult reformide elluviimine.
59. Viidates Bosnia ja Hertsegoviina rahukokkuleppe üldraamistikuga kehtestatud institutsioonilistele mehhanismidele, peab Bosnia ja Hertsegoviina viima läbi täiendavaid põhiseaduse ja valimissüsteemi reforme, et tagada kõikide kodanike võrdsus ja mittediskrimineerimine, eelkõige rakendades Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikat Sejdić-Finci kohtuasjas. Nõukogu toonitab, et ei tohi võtta ühtegi seadusandlikku või poliitilist meetet, mis muudaks Sejdić-Finci kohtuasjas ja sellega seotud Euroopa Inimõiguste Kohtu tehtud otsuste täitmise keerulisemaks või süvendaks veelgi olemasolevaid lõhesid. Nõukogu kordab taas oma üleskutset tagada tõelise dialoogi abil ja kooskõlas Euroopa standarditega piiratud põhiseadusreformi ja valimisreformi kaasava protsessi, et kaotada valimisprotsessis igasugune ebavõrdsus ja diskrimineerimine. Nõukogu toonitab, et paljusid põhiseaduskohtu otsuseid ei täideta veel täies ulatuses. Sellega seoses kutsub nõukogu asutustevahelist töörühma üles oma tööd kiiresti jätkama ja esitama ettepanekuid reformide kohta enne peagi toimuvat hääletust valimisraamistiku parandamiseks.

60. Lisaks innustab nõukogu Bosniat ja Hertsegoviinat töötama selliste reformidega, mille eesmärk on parandada riigi õigus- ja institutsioonilist raamistikku, et täita ELi liikmesusega seotud nõudeid.

Nõukogu ootab, et Bosnia ja Hertsegoviina astuks olulisi samme **avaliku halduse reformimisel**, tagades professionaalse ja depolitiseeritud avaliku teenistuse ning kooskõlastatud üleriigilise lähenemisviisi poliitika kujundamise suhtes.

Nõukogu rõhutab **korruptsiooni ja organiseeritud kuritegevuse** ennetamise ja **nende vastu võitlemise** tähtsust ning väljendab kahetsust, et arvamuses esitatud peamiste prioriteetide ja õigusriigi küsimusi käsitleva eksperdiarvamuse järelduste käsitlemisel ei ole tehtud edusamme. Nõukogu rõhutab, et ametivõimud peavad tegema tööd **õigusriigi** tugevdamiseks. Sel eesmärgil kutsub nõukogu Bosniat ja Hertsegoviinat tungivalt üles võtma kiiresti vastu kõrgema kohtu- ja prokuratuurinõukogu seaduse muudatused, et kehtestada kohtusüsteemis ausameelsusega seotud meetmed. Nõukogu tuletab samuti meelde, et Bosnia ja Hertsegoviina peab kiiresti viima oma riigihankeid ja huvide konflikti käsitlevad õigusaktid vastavusse Euroopa standarditega.

61. Nõukogu väljendab kahetsust, et ei ole tehtud edusamme **väljendusvabaduse** ja ajakirjanike turvalisuse valdkonnas, ning kutsub Bosniat ja Hertsegoviinat üles suurendama jõupingutusi inimõiguste, soolise võrdõiguslikkuse ja mittediskrimineerimise valdkonnas.
62. Nõukogu tervitab positiivseid samme **rände** haldamise ja koordineerimise parandamiseks ning rõhutab, et selliseid jõupingutusi tuleb jätkata ja tugevdada. Bosnia ja Hertsegoviina peab tagama piisava ja nõuetekohase peavarju kõigile abivajajatele kogu riigis. Ametiasutused peavad vastu võtma strateegia ja asjakohase eelarve ning kõigil tasanditel tagama piirihalduse ja rände haldamise suutlikkuse tõhusta koordineerimise ning varjupaigasüsteemi toimimise, et tulla edukalt toime rändevaldkonna väljakutsetega.

63. **Majandusreformide** osas võtab nõukogu teadmiseks, et riik on teinud piiratud edusamme toimiva turumajanduse loomisel ning seoses oma suutlikkusega tulla toime konkurentsisure ja turujõududega ELis. Nõukogu innustab Bosniat ja Hertsegoviinat täielikult rakendama majandus- ja rahandusteamalise dialoogi ühistes järeldustes esitatud poliitilisi suuniseid, parandades analüütilist ning planeerimis- ja koordineerimisalast suutlikkust, et tugevdada üleriigilist makromajanduspoliitika kujundamist ning tõhusate ja hästi koordineeritud struktuurireformide rakendamist, mis võiksid leevendada killustatud siseturu mõjusid ja hõlbustada investeringute tegemist. Nõukogu tuletab meelde vajadust tagada stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingu järgimine ning stabiliseerimis- ja assotsieerimislepinguga loodud organite korraline kohtumine.
64. Nõukogu kordab taas oma täielikku toetust Bosnia ja Hertsegoviina väljavaatele ühineda ELiga ühe, ühtse ja suveräänse riigina. Eelmisel aastal oli Srebrenica genotsiidi ja Bosnia ja Hertsegoviina rahukokkuleppe üldraamistiku 25. aastapäev ning nõukogu innustab kõiki Bosnia ja Hertsegoviina poliitilisi osalejaid loobuma minevikus kinni olevast lõhestavast retoorikast, lõpetama süüdimõistetud sõjakurjategijate ülistamise ning edendama aktiivselt leppimist.
65. Nõukogu innustab Bosniat ja Hertsegoviinat aktiivsemalt osalema **piirkondliku koostöö ja heanaaberlike suhete** loomises.
66. Nõukogu avaldab kahetsust Bosnia ja Hertsegoviina õigusaktide **ELi ühise välis- ja julgeolekupoliitikaga** vastavusse viimise järsu vähenemise üle ning kutsub riiki tungivalt üles pöörama see negatiivne suundumus esmajärjekorras ümber. Teisalt aga tervitab nõukogu Bosnia ja Hertsegoviina jätkuvat aktiivset osalemist ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika kohastes ELi missioonides ja operatsioonides. Samuti tervitab nõukogu EUFOR Althea volituste pikendamist. EUFOR Althea toetab jätkuvalt Bosnia ja Hertsegoviina ametivõime kõigi kodanike jaoks ohutu ja turvalise keskkonna säilitamisel. Nõukogu väljendab oma toetust kõrge esindaja ja tema büroo rollile ja mandaadile 5+2 tegevuskava eesmärkide saavutamisel.

KOSOVO

67. Nõukogu tervitab asjaolu, et 2021. aasta märtsis valitud uus valitsus on kinnitanud Kosovo strateegilist pühendumust Euroopa suunas liikumisele ja asjaomastele reformidele. Nõukogu kordab taas, kui oluline on jätkata ELi ja Kosovo vahelise **stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingu** rakendamist, ning peab tervitatavaks **Euroopa reformikava** teise etapi käivitamist. Nõukogu kutsub üles seda rakendada ja rõhutab, et Kosovol on tungivalt vaja kiirendada reformiprotsesse kooskõlas Euroopa standarditega ja Kosovo kodanike hüvanguks, võttes arvesse, et seni saavutatud edu on olnud vähene.
68. Nõukogu peab tervitavaks, et 14. veebruaril 2021 toimunud ennetähtaegsed parlamendivalimised ja 17. oktoobril peetud kohalikud valimised olid hästi korraldatud ja läbipaistvad. Samuti rajanesid need konkurentsile, välja arvatud Kosovo serblaste piirkondades. Nõukogu jääb ootama, et kiiremas korras tegeldaks valimisprotsessi korduvate puudustega ning rakendataks nendega seotud ELi valimisvaatlusmissiooni soovitusi.
69. Nõukogu tervitab valitsuse võetud meetmeid korruptsioonivastast võitlust käsitleva reformikava esitamisel. Nõukogu kutsub Kosovot üles tõhustama jõupingutusi, et parandada **õigusriiki** ja jätkata korruptsioonivastase võitluse tõhustamist, tõhustada organiseeritud kuritegevuse vastast võitlust ja jätkata avaliku halduse reformi, tuginedes Kosovo senistele saavutustele ning kooskõlas Euroopa ja rahvusvaheliste standarditega. Nõukogu kutsub ametivõime üles edasi liikuma kehtivate õigusaktide rakendamisega, võtma vastu tervikliku lähenemisviisi, et viia kooskõlas Euroopa standarditega ellu kohtu- ja korruptsioonivastased reformid, ning jätkama edusammude tegemist suurkorruptsiooni ja organiseeritud kuritegevuse vastases võitluses.

70. Nõukogu rõhutab, et Kosovo peab jätkama erikodade toetamist, mis on oluline tõend sellest, et Kosovo on kohustunud järgima õigusriigi põhimõtet ja tegema lõpu karistamatusle. Olemasolev õigusraamistik võimaldab kõigi väidetavate sõjakuritegude nõuetekohast uurimist ja nende eest süüdistuste esitamist. Sellega seoses hindab nõukogu erikodade tööd, mille tulemusel toimuvad käesoleval aastal Haagis esimesed kohtuprotsessid.
71. Nõukogu tervitab **EULEXi** volituste pikendamist, milles lepiti vastastikku kokku 2021. aasta juunis. Nõukogu rõhutab, et Kosovo peab jätkama EULEXiga tihedat ja tõhusat koostööd. Samuti kutsub nõukogu Kosovot üles jätkama koostööd asjaomaste rahvusvaheliste partneritega.
72. Nõukogu innustab Kosovot tegema täiendavaid jõupingutusi, et täies ulatuses rakendada oma põhiõigusi käsitlevat õigusraamistikku kooskõlas Euroopa standarditega ning parandada ka koordineerimist ja järelevalvet. Rohkem tuleb ära teha eelkõige selleks, et tagada kultuuri- ja usupärandi täielik kaitsmine, vähemuskogukondadesse kuuluvate isikute, sealhulgas romade ja aškalite, ja riigisestse põgenike õiguste kaitsmine ning kindlustada sooline võrdõiguslikkus ka tegelikkuses. Olemasolevaid inimõiguste mehhanisme tuleb veelgi tugevdada.
73. Nõukogu kutsub Kosovot üles edendama **avaliku halduse** ja riigi rahanduse juhtimise **reformide** tulemuslikku rakendamist, võttes eelkõige vastu uue avaliku halduse reformi strateegia aastateks 2021–2026 ja avaliku teenistuse muudatused, pidades silmas vastutustundlikumat ja kodanikukesksemat avalikku haldust.
74. **Majandusreformide** osas tuletab nõukogu meelde pikaajalisi struktuurseid probleeme, nagu majanduse vähene mitmekesisus, sõltuvus väljast tulevatest rahavoogudest, laialt levinud mitteametlik majandus ning madal aktiivsus ja tööhõive tase. Nõukogu tervitab valitsuse pühendumust nende probleemide lahendamisele ning innustab Kosovot täielikult rakendada majandus- ja finantsdialoogi ühistes järeldustes esitatud poliitilisi suuniseid, parandades eelarve juhtimist ning viies ellu tõhusaid ja hästi koordineeritud struktuurireforme.

75. ELi vahendatud **dialoogi** osas peab nõukogu tervitavaks dialoogi jätkamist 2021. aasta juunis ning avaldab tunnustust kõrgele esindajale ja ELi eriesindajale Belgradi ja Priština dialoogi ning muude Lääne-Balkani piirkondlikke küsimuste jaoks nende pühendumuse eest ELi vahendatud dialoogile. Nõukogu eeldab, et Kosovo osaleb ELi vahendatud dialoogis heas usus ja kompromissi vaimus, et saavutada Serbiaga terviklik õiguslikult siduv kokkulepe kooskõlas rahvusvahelise õiguse ja ELi *acquis*'ga. Selles kokkuleppes tuleks käsitleda kõiki lahendamata küsimusi ja see peab toetama piirkonna stabiilsuse tagamist. See on väga oluline, et Kosovo ja Serbia saaksid liikuda edasi Euroopa suunas. Nõukogu kordab oma kindlat ootust, et kõiki varasemaid kokkuleppeid austatakse ja viivitamata rakendatakse. Mõlemad pooled peaksid vältima ka tegevust, mis õhustab stabiilsust, ja retoorikat, mis ei soodusta dialoogi.
76. Nõukogu tuletab meelde, et edusammud suhete normaliseerimisel Serbiaga on stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingu oluline põhimõte, mis on aluseks ELi ja Kosovo vaheliste suhete ja koostöö arendamisele.
77. Nõukogu tuletab meelde piirkondliku koostöö ja heanaaberlike suhete tähtsust ning innustab Kosovot osalema aktiivselt ja konstruktiivselt **piirkondlikus koostöös**.
78. Nõukogu tunnistab **viisanõude kaotamise** tähtsust Kosovo kodanike jaoks. Komisjon esitas 2016. aasta mais ametliku ettepaneku Kosovo kandmiseks Schengeni viisanõudest vabastatud riikide nimekirja ning esitas 2018. aasta juulis aruande täitmata nõuete täitmise kohta. Komisjoni ettepanek, mida Euroopa Parlament toetas esimesel lugemisel 2019. aasta märtsis, on nõukogus arutamisel.
-